

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ЇХ ПРОЯВ В УКРАЇНІ

Іващенко М.В.

кандидат економічних наук, доцент,
Харківського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи

Киселюк В.А.

магістр
Харківського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи

Киселюк Ю.Є.

студент
Харківського навчально-наукового інституту
Університету банківської справи

Викладено результати дослідження теоретичних підходів до проблеми виникнення глобальних економічних проблем, виявлені причини виникнення глобальних економічних проблем, класифіковано глобальні економічні проблеми шляхом їх поділу на 2 типи: взаємодія людини і природи (проблема вичерпаності ресурсів, екологічна проблема) та проблеми всередині людського суспільства (проблема подолання бідності, продовольча проблема, загроза ядерної війни, демографічна проблема) та висвітлені основні глобальні проблеми економіки; встановлені їх зв'язки з економікою України та підтверджено аналітико – статистичними даними; зроблені висновки і запропоновані шляхи вирішення глобальних економічних проблем.

Ключові слова: глобальні економічні проблеми, причини глобальних економічних проблем, шляхи вирішення глобальних економічних проблем

Постановка проблеми. В ході історичного розвитку цивілізації у людей не так часто виникали проблеми, які мали б загальний, планетарний характер. Крім того, ці проблеми не були широко поширені, а співпраця між країнами, економіка також як і міжнародні економічні відносини не знаходились на належному рівні розвитку. Таким чином, кожна країна вважала за краще вирішувати ці проблеми самостійно. Але з появою світової економіки і розвитком зовнішньоекономічних зв'язків, стало неможливим ігнорувати виникнення і розвиток загальних для всіх країн проблем, які пізніше стали називати глобальними. Україна, в свою чергу, також не може оминати їх наявність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Глобальна економіка є історично новою реальністю, яка повністю відрізняється від раніше існуючих. На початку 70-х ХХ століття, світова економіка під впливом різних економічних, політичних, наукових, соціальних і багатьох інших чинників стала набувати характеристики однієї єдиної стабільної структури, яка пізніше була названа «мегаекономіка» або «світова економіка» [1].

Глобальна економіка – це єдина система, що має багаторівневу структуру і об'єднує економіки різних країн світу. Під терміном глобальної економіки часто мається на увазі зовнішньоекономічна діяльність різних країн світу без урахування державних кордонів. Поява даного виду економіки супроводжується процесом глобалізації окремих економік багатьох країн світу, тобто їх злиття в єдине ціле [2]. До того ж ці процеси сприяють глобалізації цілих галузей,

товарних, сировинних, фінансових ринків, а також відбувається трансформація регулювання економіки з державного на наддержавний рівень.

Формулювання цілей статті. Такий новий тип взаємодії в світовому співтоваристві породжує і чимало проблем, що набули ознак глобальних та вимагають спільних дій щодо їх розв'язання. Оскільки всі глобальні проблеми мають прояв і в українській економіці, метою дослідження є їх виявлення в національній економіці та пошуки шляхів подолання або, принаймні пом'якшення.

Виклад основного матеріалу. Основна суть глобальної економіки полягає в розширенні та оптимізації відносин між державами і народами для полегшення процесу їх спілкування і взаємодії. Як наслідок, це не може не вплинути на процес формування світових ринків праці, товарів і капіталу, розвиток інформаційного суспільства, а також часто є причиною виникнення гострих конфліктів між різними країнами та посилення залежності між ними.

Глобальні економічні проблеми умовно можна розділити на 2 типи:

1) Взаємодія людини і природи (проблема вичерпаності ресурсів, екологічна проблема);

2) Проблеми всередині людського суспільства (проблема подолання бідності, продовольча проблема, загроза ядерної війни, демографічна проблема) [3].

Розглянемо більш детально основні аспекти перелічених проблем та яким чином вони стосуються нашої країни.

Проблема обмеженості енергії і сировинних ресурсів обмежує можливості подальшого промис-

лового розвитку. Енергія – один з основних факторів успішного розвитку людської цивілізації. Всі подальший економічний розвиток і рух людства неможливо без різних видів енергії та сировини.

Визначальну роль грає і абсолютна обмеженість природних ресурсів в масштабах всієї планети. В останні десятиліття, значно збільшилося споживання невідновлюваних природних ресурсів, і, зокрема таких енергетичних ресурсів, як нафта, вугілля, газ і т.д.

Крім того, енергія і сировина нерівномірно розподілені в світі: багаті з корисних копалин і енергоресурсів країни знаходяться поруч з тими країнами, які повністю позбавлені або мають їх в недостатній кількості. Цей фактор теж має важливий вплив на міждержавні відносини, а також в значній мірі визначає рівень розвитку продуктивних сил цих країн. [3, с. 373].

У рішенні енергетичної проблеми важливу роль відіграють міжнародні організації, серед них – Міжнародне агентство ООН з атомної енергії. Їх діяльність спрямована не тільки на вирішення поточних питань розвитку енергетики, але і на проблеми, пов'язані з її розвитком. Прогнози цих компаній дозволяють більш повно представити майбутнє енергопостачання і наслідки можливих рішень з розвитку енергетичного господарства.

Що стосується України, то вона також має високий ступінь енергетичної залежності від імпортованих енергетичних ресурсів та палива. За даними Держкомстату, левову частку імпорту в Україну становлять палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки. І хоча останні роки спостерігається певне скорочення питомої ваги зазначеної групи в українському імпорті, все ж її частка залишається достатньо високою (табл. 1).

Проблема продовольчого забезпечення населення і продовольчої безпеки є однією з найактуальніших і пріоритетних завдань людства. Брак продовольства є серйозною проблемою. Щоб прогодувати себе, на даному етапі розвитку, людству необхідно потроїти виробництво продуктів харчування, але, на думку експертів, на даному рівні розвитку науки і виробництва це неможливо.

Незважаючи на високий агропромисловий потенціал, Україна також відчуває на собі цю глобальну проблему. В Глобальному індексі продовольчої без-

пеки, що аналізує показники 109 країн світу, Україна в 2017 році зайняла 63 місце. Серед сильних показників України можна відзначити продовольчу безпеку – комплексний показник, який використовується для оцінки ступеня сприятливості умов для забезпечення продовольчої безпеки, а також низький рівень втрат продовольства. Серед основних проблем відзначаються низький обсяг державних витрат на наукові дослідження в області сільського господарства і рівень ВВП на душу населення, вдвічі менший, ніж середньосвітовий показник [5].

Крім того, згідно з даними Всесвітньої продовольчої програми ООН, в Україні 1,2 мільйона людей відчувають гостру нестачу продовольства. В організації пов'язують продовольчу кризу із військовим конфліктом на Донбасі, оскільки саме ці регіони потрапили в категорію проблемних [6].

Демографічна криза в ряді розвинених країн вже привів до порушення відтворення населення, скорочення його чисельності та природного вимирання.

Однак спостерігається швидке зростання населення в нерозвинених країнах Азії, Африки і Латинської Америки. Зараз, незважаючи на несприятливі соціально-економічні умови, в країнах третього світу живе приблизно в 3 рази більше людей, ніж в розвинених.

У розвинених країнах, науково-технологічний розвиток призвело до зростання безробіття, яка, в свою чергу призвела до зниження народжуваності. Проте, в країнах з перехідним типом економіки зазвичай зниження смертності не супроводжується відповідним скороченням народжуваності.

Що ж стосується України, то протягом багатьох років демографічна ситуація є критичною (табл. 2).

Глобальні екологічні проблеми – це проблеми, пов'язані із впливом людини на природу в ході господарської діяльності суспільства, та зворотним впливом змінюваної природи на людину. Головна загроза полягає в тому, що значні зміни людиною природного середовища, досягаючи певного рівня, стають незворотними і тоді це середовище втрачає здатність до самовідновлення, а це загрожує людству в цілому.

Надзвичайно складною все ще залишається екологічна ситуація в Україні. Лише кризовий стан вітчизняної економіки дещо послабив тиск виробництва на природне середовище. Про високий сту-

Таблиця 1

Питома вага енергетичних ресурсів та палива в загальному обсязі українського імпорту

27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки (у % до загального обсягу імпорту)	Січень 2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
		24,4	23,6	20,0	29,0	27,8	27,6	30,9	34,6	32,3

Складено за: Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/> [4]

Таблиця 2

Кількість населення України

Чисельність населення (станом на 1 січня)	2018 р.*	2017 р.*	2016 р.*	2015 р.*	2014 р.	2013 р.	2012 р.	2011 р.
	42386,4	42584,5	42760,5	42928,9	45439,8	45560,3	45644,4	45778,5

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Складено за: Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/> [4]

піль тиску на екологічне середовище в Україні свідчать дані про зростання обсягів утворення відходів (табл. 3). Для повної картини екологічного лиха слід ще врахувати відсутність практики цивілізованої утилізації всіх видів відходів.

Бідність – ця постійна проблема людства, що супроводжує його історію, незважаючи на зростання промислового виробництва, розвиток усіх факторів виробництва, використання передових досягнень науки, техніки і технологій, досвіду й знань.

У сучасному світі бідність і відсталість характерні насамперед для країн, що розвиваються, де проживає майже 2/3 населення Землі. Тому дану глобальну проблему часто називають проблемою подолання відсталості країн, що розвиваються. В цих країнах близько 1,2 млрд. людей живуть нижче порога бідності, на менше ніж долар на день, ще 2,7 млрд. борються за виживання – менше ніж 2 долари на день. Скажімо, 1/4 населення Бразилії, 1/3 жителів Нігерії, 1/2 населення Індії споживають товарів і послуг менше ніж на 1 дол. у день.

Слід відмітити, що у найрозвиненіших країнах, незважаючи на загальні високі стандарти життя, усе ще не вирішена проблема бідності: в 1995-2005 р. від 10 до 12% усього населення США офіційно визнавалося бідним; у країнах ЄС і в Японії показник бідності перевищував показник у США майже в 1,3 рази. Стрімко зростає бідність у колишніх соціалістичних країнах, особливо в СНД, показник бідності в яких зближається з відповідним показником у країнах, що розвиваються. Не виключенням, на жаль, є і Україна.

Українські експерти склали список найбідніших держав Європи, визнавши країну лідером антирейтингу. В якості критерію фахівці вибрали рівень зарплат, вивчивши заробіток жителів європейських країн після сплати податків. З'ясувалося, що в Україні ця сума є найнижчою – 190 євро [7].

Українська бідність має цілий ряд специфічних особливостей: низький рівень життя населення в цілому, психологічне неприйняття економічної нерівності; висока питома вага людей, що вважають

себе бідними; поширеність бідності серед працюючого населення.

Глобальна загроза ядерної війни. За одностайною оцінкою багатьох учених і політичних діячів, третя світова війна, якщо вона вибухне, стане трагічним фіналом всієї історії людської цивілізації саме через існування ядерної зброї. У світі мають місце численні конфлікти локального характеру з приводу територіальних, етнічних, релігійних суперечностей, що можуть перетворитися на регіональні чи глобальні конфлікти, особливо якщо в них опосередковано задіяні економічні інтереси великих держав. На сьогоднішній день у світі існує принаймні 8 ядерних держав (США, Росія, Китай, Велика Британія, Франція, Індія, Пакистан, Ізраїль, КНДР), деякі з котрих час від часу відверто погрожують міжнародному співтовариству ядерним вибухом.

Україна після розвалу СРСР отримала у спадок третій за потужністю ядерний арсенал. Але через низку політичних і економічних чинників стала без'ядерною державою. 5 грудня 1994 року був підписаний Будапештський меморандум, згідно з яким Україна отримувала міжнародні гарантії незалежності, збереження суверенітету і затверджених державних кордонів. Його гарантами виступили Росія, США, Велика Британія, до яких приєдналися Франція і Китай. Вони зобов'язувалися утримуватися від будь-яких проявів агресії щодо України – в тому числі і від економічного тиску. 2 червня 1996-го країна повністю позбулася ядерного статусу, і почалось вивезення боєголовок [8].

Дуже велику небезпеку в наші дні становить проблема міжнародного тероризму, дії якого ми спостерігаємо в різних куточках світу майже щодня.

Висновки. Отже, всі глобальні економічні проблеми не ізольовані один від одного і являють собою єдину згуртовану систему, яка вимагає кардинально нових і комплексних підходів до їх вирішення. Масштабність і гострота сучасних глобальних проблем вимагають злагоджених зусиль, конструктив-

Таблиця 3

Утворення відходів за видами економічної діяльності за 2005-2016 роки (тис. т)

	Усього	Економічна діяльність підприємств та організацій	Домогосподарства
2005	2411,8	2411,8	-
2006	2370,9	2370,9	-
2007	2585,2	2585,2	-
2008	2301,2	2301,2	-
2009	1230,3	1230,3	-
2010	425914,2	419191,8	6722,4
2011	447641,2	442464,4	5176,8
2012	450726,8	442757,4	7969,4
2013	448117,6	439091,4	9026,2
2014	355000,4	348686,1	6314,3
2015	312267,6	306214,3	6053,3
2016	295870,1	289523,6	6346,5

* Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Складено за: Державна служба статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/> [4]

них і рішучих дій урядів усіх країн світу.

У сучасній економіці, існують дві основні концепції вирішення глобальних проблем. Перша захищає інтереси передових країн. Вона зводиться до наступних пунктів:

– Вирішення глобальних проблем не повинно зачіпати інтереси розвинених країн, і, по можливості, сприяти отриманню максимального прибутку;

– Проблему забезпеченості ресурсами необхідно вирішувати за рахунок запасів сировини і енергоносіїв нерозвинених країн;

– Рішення продовольчої проблеми в країнах, що розвиваються має спиратися на певну допомогу в такому обсязі і формах, які дозволяли б чинити тиск на їхні політичні структури;

– Глобальні проблеми повинні вирішуватися усім людством, включаючи і слаборозвинені країни.

Друга позиція заснована на врахуванні інтересів усіх країн. Потреби сучасних і наступних поколінь – ось критерій, який повинен направляти людство у вирішенні глобальних проблем.

Іншою умовою є всебічне співробітництво, взаємне дотримання інтересів усіх країн, розвиток науки і збагачення її досягненнями всіх народів. Сьогодні всі країни повинні переглянути політику, яку вони ведуть, її пристосованість до практичного життя, переоцінити свої ресурсні можливості. Всім людям слід по-новому осмислити свою роль у системі «людина суспільство природа» і визначити перспективи подальшого розвитку. Це можливо за умови розширення міжнародного співробітництва на всіх рівнях і у всіх галузях.

Є ряд інших міжнародних організацій і громадських рухів, які вирішують або допомагають вирішити різні проблеми в сучасному світі. Аналіз глобальних проблем показує, що людство досягло точки, де глобальний прогрес можливий тільки на основі нового політичного мислення і об'єднання зусиль і коштів усіх країн світу. Нове політичне мислення – це не тільки новий погляд на існування народів і держав. Це новий погляд на саме існування людства і планети Земля.

Література:

1. Ніколаєв С. Б. Про предмет теорії інформаційної економіки / С. Б. Ніколаєв // Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [„Проблеми формування нової економіки XXI століття – 2017“]. – Економічні науки. – Дніпропетровськ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ir.kneu.kiev.ua:bitstream/2017.pdf>. – Про предмет теорії інформаційної економіки.
2. Яковенко Р. В. Конвертованість валюти та економічна безпека держави / Р. В. Яковенко, К. О. Новакова // Тези доповідей студентів і магістрантів на XLVIII науковій конференції 17 квітня 2016 року. – Кіровоград : КНТУ, 2016. – С. 76–80.
3. Шевчук В. О. Міжнародна економіка: теорія і практика : підручник / В. О. Шевчук. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. К.: Знання, 2016. – 663 с.
4. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Global Food Security Index [Electronic resource]. – Available from: <http://foodsecurityindex.eiu.com/Country/Details#Ukraine>
6. Monitoring food security in countries with conflict situations. A joint FAO/WFP update for the United Nations Security Council. [Electronic resource]. – January. – 2018. – ISSUE NO 3. – Available from: <http://www.fao.org/3/I8386EN/i8386en.pdf>
7. В Україні найнижчі зарплати в Європі – дослідження [Електронний ресурс] // УНІАН. – 2017. – 10 грудня. Режим доступу: <https://economics.unian.ua/finance/2289916-v-ukrajini-naunijchi-zarplati-v-evropi-doslidjennya.html>
8. Ядерна зброя України: історія втрати найпотужнішого арсеналу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://znaj.ua/society/yaderna-zbroya-ukrayiny-istoriya-vtraty-najpotuzhnishogo-arsenalu>

ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЧЕЛОВЕЧЕСТВА И ИХ ПРОЯВЛЕНИЕ В УКРАИНЕ

Иващенко М.В.

кандидат экономических наук, доцент,
Харьковского учебно-научного института
Университета банковского дела

Киселюк В.А.

магистр
Харьковского учебно-научного института
Университета банковского дела

Киселюк Ю.Е.

студент
Харьковского учебно-научного института
Университета банковского дела

Изложены результаты исследования теоретических подходов к проблеме возникновения глобальных экономических проблем, выявлены причины возникновения глобальных экономических проблем, классифицированы глобальные экономические проблемы путем их разделения на 2 типа: взаимодействие человека и природы (проблема истощения ресурсов, экологическая проблема) и проблемы внутри человеческого общества (проблема преодоления бедности, продовольственная проблема, угроза ядерной войны, демографическая проблема) и освещены основные глобальные проблемы экономики; установлены их связи с экономикой Украины и подтверждено аналитико – статистическим данным; сделаны выводы и предложены пути решения глобальных экономических проблем.

Ключевые слова: глобальные экономические проблемы, причины глобальных экономических проблем, пути решения глобальных экономических проблем.

GLOBAL PROBLEMS OF HUMANITY AND THEIR PLACES IN UKRAINE

Iyashchenko M.V.

Ph.D in Economics, Associated Professor

Kharkiv academic institute State

Higher Education Institution «University of Banking»

Kiseljuk V.A.

Master

Kharkiv academic institute State

Higher Education Institution «University of Banking»

Kiseljuk J.E.

Student

Kharkiv academic institute State

Higher Education Institution «University of Banking»

The results of the study of theoretical approaches to the problem of the emergence of global economic problems are outlined, the causes of the emergence of global economic problems are identified, global economic problems are classified by their division into 2 types: the interaction of man and nature (the problem of exhaustion of resources, environmental problem) and problems within the human society (the problem of overcoming poverty, food problem, threat of nuclear war, demographic problem) and highlights the main global problems of the economy; their links with the economy of Ukraine are established and confirmed by analytical and statistical data; Conclusions and suggested ways of solving global economic problems are made.

Keywords: global economic problems, causes of global economic problems, ways of solving global economic problems.